

NEPOVOLENIE NÁVŠTEVY OBVINENÉHO VO VÄZBE

Aj nepovolenie návštevy obvineného v ústave na výkon väzby je zásahom do jeho základných práv podľa Ústavy Slovenskej republiky, a preto je potrebné, aby bolo aspoň v minimálnej miere odôvodnené. Postačí aj stručná rekapitulácia dôvodov, ktorá slúži okrem iného aj na účel toho, aby sa konkrétny obvinený vedel stotožniť s výsledkom vybavenia jeho žiadosti a zároveň aby vedel v budúcnosti prispôbiť svoje správanie a podať svoju prípadnú ďalšiu žiadosť tak, aby jej mohlo byť vyhovené.

(Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 106/2021 z 11. októbra 2023)

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu Jany Baricovej a sudcov Rastislava Kaššáka (sudca spravodajca) a Miloša Maďara v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa **I. T.**, zastúpeného advokátom JUDr. Gáborom Szárazom, Garbiarska 20, Stará Ľubovňa, a advokátkou JUDr. Vierou Gibľákovou, Baštová 1467/18, Kežmarok, proti upovedomeniu prokurátora Úradu špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky č. k. VII/1 Gv 136/20/1000-53 z 18. decembra 2020 takto

r o z h o d o l :

1. Upovedomením prokurátora Úradu špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky č. k. VII/1 Gv 136/20/1000-53 z 18. decembra 2020 **bolo porušené** základné právo sťažovateľa vlastniť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.
2. Upovedomenie prokurátora Úradu špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky č. k. VII/1 Gv 136/20/1000-53 z 18. decembra 2020 **zrušuje**.
3. Úrad špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky **je povinný** nahradiť sťažovateľovi trovy konania **576,12 eur** a zaplatiť ich právnej zástupkyňi sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **nevyhovuje**.

O d ô v o d n e n i e :**I.****Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci**

1. Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením č. k. I. ÚS 106/2021-23 z 10. marca 2021 prijal na ďalšie konanie ústavnú sťažnosť sťažovateľa v časti namietaného porušenia jeho základného práva vlastniť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) upovedomením prokurátora Úradu špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky (ďalej len „špeciálna prokuratúra“ a „prokurátor“) č. k. VII/1 Gv 136/20/1000-53 z 18. decembra 2020

(ďalej len „napadnuté upovedomenie“). Vo zvyšnej časti ústavný súd ústavnú sťažnosť odmietol.

2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľ je trestne stíhaný pre zločin prijímania úplatku spolupáchatelstvom podľa § 20 k § 329 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“) a pre zločin prijímania úplatku podľa § 329 ods. 1 Trestného zákona v súbehu so zločinom legalizácie príjmu z trestnej činnosti podľa § 233 ods. 1 písm. a) Trestného zákona.

3. Sťažovateľ požiadal príslušného prokurátora vykonávajúceho dozor nad dodržiavaním zákonnosti v prípravnom konaní o vydanie súhlasu na návštevu notára. Táto návšteva sa mala uskutočniť s cieľom udelenia plnomocenstva na komunikáciu s bankovými inštitúciami v mene sťažovateľa, keďže mal mať v týchto inštitúciách uzavreté tri zmluvy o úvere. Sťažovateľ tiež poukázal na to, že udelenie plnomocenstva s úradne osvedčeným podpisom sa má vyžadovať aj na preberanie doporučených poštových zásielok.

4. Napadnutým upovedomením prokurátor sťažovateľa informoval, že podľa § 9 ods. 1 a 6 zákona č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby v znení účinnom v tom čase (ďalej len „zákon o výkone väzby“) nevydáva súhlas na jeho predvedenie pred pracovníka notárskeho úradu, a to bez odôvodnenia.

II.

Argumentácia sťažovateľa

5. Sťažovateľ pred ústavným súdom namieta, že na nevydanie súhlasu v okolnostiach jeho veci neexistoval žiaden relevantný dôvod a tiež že nevydanie súhlasu prokurátorom nebolo vôbec odôvodnené.

III.

Vyjadrenie špeciálnej prokuratúry, replika sťažovateľa a ústne pojednávanie

III.1. Vyjadrenie špeciálnej prokuratúry:

6. Špeciálna prokuratúra vo svojom vyjadrení k ústavnej sťažnosti zo 14. apríla 2021 poukázala na skutočnosť, že v zmysle § 2a ods. 1 zákona o výkone väzby je obvinený počas výkonu väzby obmedzený aj na práve na slobodné užívanie majetku.

7. Notár, resp. pracovník notárskeho úradu, ktorý má vo výkone väzby vykonať príslušný úkon notárskej činnosti, nie je inou osobou, ktorá obvineného zastupuje v inej právnej veci v zmysle § 18 ods. 2 zákona o výkone väzby. Prítomnosť notára v ústave na výkon väzby na tento účel podlieha právnemu režimu návštev, ktorý predpokladá § 19 zákona o výkone väzby. Povolenie návštev obvineného, ktorý je v kolúznej väzbe podľa § 71 ods. 1 písm. b) zákona č. 301/2055 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“), zo strany notára, resp. pracovníka notárskeho úradu podlieha predchádzajúcemu súhlasu zo strany orgánu činného v trestnom konaní.

8. Špeciálna prokuratúra ďalej poukázala na skutočnosť, že prijatie návštevy zo strany obvineného je jeho právom, nie však právnym nárokom. Pri existencii kolúznej väzby podlieha povolenie súhlasu orgánu činného v trestnom konaní, ktorý je zároveň oprávnený

vyhradiť si právo byť prítomný pri tejto návšteve. Uvedené sleduje účel zabránenia možnému kolúznemu správaniu, teda ovplyvňovaniu iných osôb v trestnom konaní alebo inému mareniu objasňovania skutočností závažných pred trestné stíhanie.

9. Vo vzťahu ku konkrétnym okolnostiam tejto veci špeciálna prokuratúra uviedla, že sťažovateľ požiadal o návštevu notára vo výkone väzby a deklaroval účel tejto návštevy ako potrebu udelenia plnomocenstva s úradne overeným podpisom na komunikáciu s bankovými inštitúciami v súvislosti s úverovými zmluvami, avšak uvedené nijakým spôsobom nezdokladoval. Orgánu činnému v trestnom konaní nepredložil ani predmetné plnomocenstvo, aby bolo možné posúdiť jeho obsah vo vzťahu k sťažovateľom deklarovanému cieľu a vo vzťahu k predmetnému trestnému stíhaniu a otázke prípadného kolúzneho konania.

10. Pokiaľ ide o formu rozhodnutia, pri udeľovaní súhlasu na návštevy v ústave na výkon väzby nejde o rozhodovanie v trestnom konaní podľa Trestného poriadku. Zákon o výkone väzby bližšie nešpecifikuje formu ani obsah udelenia, resp. neudelenia súhlasu s návštevou obvineného vo výkone kolúznej väzby. Otázka udelenia, resp. neudelenia súhlasu teda nemá charakter rozhodnutia ako individuálneho (s)právneho aktu, ale tento úkon má výlučne organizačno-technickú povahu. Navyše, nemožno vylúčiť, že orgány činné v trestnom konaní disponujú aj operatívnymi informáciami, ktoré sa vzťahujú k osobe obvineného, ktoré sú, resp. môžu byť relevantné vo vzťahu k posúdeniu okolností a dôvodov, pre ktoré sa obvinený domáha udelenia súhlasu návštevy notára vo výkone väzby, resp. iných súvisiacich okolností, ktoré vedú k záveru o neudelení požadovaného súhlasu. Odôvodnením neudelenia súhlasu by v takýchto prípadoch mohlo dôjsť k zmareniu procesných úkonov, ktoré sú v rámci prebiehajúceho trestného stíhania plánované.

11. Na základe uvedeného dospela špeciálna prokuratúra k záveru, že ústavný súd má ústavnej sťažnosti nevyhovieť.

III.2. Replika sťažovateľa:

12. Sťažovateľ vo svojej replike k vyjadreniu špeciálnej prokuratúry uviedol, že komunikácia s bankovými inštitúciami bola potrebná v súvislosti so zamýšľaným refinancovaním troch zmlúv o úvere, keďže sťažovateľ bol v čase vzatia do väzby nezamestnaný a jeho jediným príjmom bol invalidný dôchodok v sume asi 300 eur. V už naznačenej súvislosti hrozil sťažovateľovi vznik platobnej neschopnosti, a teda aj ohrozenia jeho vlastníckeho práva k nehnuteľnosti, ktorú vlastní v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov so svojou manželkou a vo vzťahu ku ktorej bolo zriadené záložné právo. Tiež poukázal na to, že aj Slovenská pošta vyžadovala na preberanie doporučených poštových zásielok za sťažovateľa udelenie plnomocenstva s úradne osvedčeným podpisom.

13. Ak sa prokurátor domnieval, že sťažovateľ relevantným spôsobom nezdokladoval účel podanej žiadosti o návštevu, mal tento svoj argument premietnuť do odôvodnenia napadnutého upovedomenia, a to o. i. aj z toho dôvodu, aby sťažovateľ mohol svoju (budúcu) žiadosť podať spôsobom, ktorý by umožnil ním žiadaný výkon návštevy.

III.3. K ústnemu pojednávaniu:

14. Ústavný súd po oboznámení sa s predloženými dokumentmi dospel v tejto veci k záveru, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci. Vzhľadom na uvedené podľa § 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov upustil od ústneho pojednávania.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

15. Podstata prijatej časti ústavnej sťažnosti je tvrdenie sťažovateľa, že nevydaním súhlasu s návštevou notára v ústave na výkon väzby bolo neprímeraným spôsobom zasiahnuté do jeho práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy.

16. Ústavný súd v okolnostiach tejto veci akceptuje, že bližšie nešpecifikované nehnuteľnosti, ktoré mali byť zaťažené úvermi, predstavujú majetok sťažovateľa a že obmedzenie možnosti nakladať s nimi, resp. hrozba, že by v prípade nesplácania úverov mohlo byť ohrozené jeho vlastnícke právo k nim, predstavujú obmedzenie jeho základného práva podľa čl. 20 ods. 1 ústavy.

17. Samotná skutočnosť, že sťažovateľ pred ústavným súdom kvalifikovane namieta iba porušenie svojho hmotného práva (bez namietaného porušenia procesného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy) však s odkazom na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) neznamena, že ústavný súd nemôže ústavnú sťažnosť meritórne prejednať. Predmetný postup spočívajúci v naviazaní či podmienení porušenia hmotného práva na porušenie procesného práva totiž podľa ESLP predstavuje „prílišný formalizmus“ (pozri rozsudok vo veci M. L. proti Slovensku zo 14. 10. 2021, sťažnosť č. 34159/17, bod 57 a tam citovaná judikatúra; k vzťahu hmotných a procesných práv pozri aj II. ÚS 637/2015).

18. V okolnostiach danej veci je ďalej zrejmé, že namietané obmedzenie má zákonný základ v príslušných ustanoveniach zákona o výkone väzby.

19. Ako už uviedla vo svojom vyjadrení špeciálna prokuratúra, obvineného možno počas výkonu väzby obmedzovať (len) vo výkone tých práv, ktorých výkon by mohol viesť k zmareniu väzby (§ 2 ods. 1 zákona o výkone väzby), pričom jedným z nich je aj právo na slobodné užívanie majetku (§ 2a ods. 1 zákona o výkone väzby).

20. Pokiaľ ide o osoby v tzv. kolúznej väzbe [§ 71 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku], tieto môžu prijať návštevu iba po predchádzajúcom súhlase príslušného orgánu činného v trestnom konaní alebo súdu (§ 19 ods. 8 zákona o výkone väzby).

21. Ústavný súd v nadväznosti na už uvedené konštatuje, že z citovaných ustanovení je zrejmý legitímne sledovaný cieľ, a to zabránenie zmareniu väzby a pri kolúznej väzbe zabránenie pôsobenia na svedkov, znalcov, spoluobvinených alebo iný spôsob marenia objasňovania skutočností závažných pre trestné stíhanie.

22. Špeciálna prokuratúra správne poukázala na skutočnosť, že zákonná úprava (zákon o výkone väzby) neustanovuje požiadavky na formu a ani obsah (odôvodnenie) nevydania súhlasu na návštevu v ústave na výkon väzby.

23. Ústavný súd síce vníma tento argument špeciálnej prokuratúry, musí však zároveň ozrejmiť, že neustanovenie takejto požiadavky na formu a obsah rozhodnutia ešte bez ďalšieho neznamená, že takéto rozhodnutie môže byť svojvoľné alebo že nepodlieha súdnemu prieskumu. Ako to opakovane judikoval aj ESLP, uplatňovanie práv jednotlivcov nekončí pred bránami väznice (rozsudok vo veci Klibisz proti Poľsku zo 4. 10. 2016, sťažnosť č. 2235/02).

24. Ak sú „v stávke“ základné práva a slobody obvineného, je dôležité, aby prípadné zásahy do nich nepredstavovali svojvôľu. Inak povedané, aby aj z nepovolenia návštevy bolo zrejmé, že príslušné orgány sa danou vecou riadne zaoberali (porov. IV. ÚS 462/2022 vo vzťahu k namietanému zásahu do základného práva na ochranu súkromného a rodinného života nepovolením návštevy v ústave na výkon väzby).

25. Ústavný súd zdôrazňuje, že zásahy do základných práv obvinených (obžalovaných) v ústavoch na výkon väzby neberie na ľahkú váhu a v tomto smere vníma aj nedávne rozhodnutia ESLP (napr. rozsudok vo veci Maslák proti Slovensku č. 2 z 21. 3. 2022, sťažnosť č. 38321/17 a osem ďalších).

26. Ústavný súd konštatuje, že nevyhovenie žiadosti obvineného či obžalovaného zo strany orgánov činných v trestnom konaní alebo súdu bez aspoň stručného odôvodnenia vyvoláva s odkazom na už citovanú judikatúru relevantné ústavnoprávne otázky. Odôvodnenie odpovede na takúto žiadosť pritom nemusí mať charakter a náležitosti súdneho odôvodnenia – v tomto smere postačí aj stručná rekapitulácia dôvodov, ktorá slúži okrem iného aj na účel toho, aby sa konkrétny obvinený či obžalovaný vedel stotožniť s výsledkom vybavenia jeho žiadosti a zároveň aby vedel v budúcnosti prispôbiť svoje správanie a podať svoju prípadnú ďalšiu žiadosť tak, aby jej mohlo byť vyhovené. V neposlednom rade je tak zabezpečená aj možnosť efektívnej súdnej ochrany práv obvinených a obžalovaných, teda ochrana jednotlivca proti svojvôli moci.

27. Ústavný súd vníma konkrétne okolnosti danej veci – obvinenie sťažovateľa z ekonomickej trestnej činnosti, počiatkové štádium trestného konania a aj relatívnu stručnosť sťažovateľom podanej žiadosti.

28. Na druhej strane ústavný súd upriamuje pozornosť na skutočnosť, že k zásahu do základného práva sťažovateľa došlo bez akéhokoľvek odôvodnenia, pričom aj stručné zhrnutie dôvodov nevyhovenia jeho žiadosti by mohlo smerovať minimálne k tomu, že by jeho ďalšej žiadosti mohlo byť vyhovené (napr. predloženie predmetného plnomocenstva spoločne so žiadosťou, bližšia konkretizácia zamýšľaných úkonov vo vzťahu k nehnuteľnostiam a úverom a podobne).

29. Podľa názoru ústavného súdu sa prokurátorovi zverená diskrečná právomoc pri súčasnej absencii akéhokoľvek odôvodnenia nevyhovenia žiadosti stáva príliš širokou (porov. rozsudok vo veci Al-Nashif proti Bulharsku z 20. 6. 2002, sťažnosť č. 50963/99, bod 119)

a zároveň vylučuje účinnú súdnu ochranu namietaného porušenia základného práva (už citovaný Maslák, bod 142 a tam citovaná judikatúra).

30. Na účel toho, aby sa predmetná diskrečná právomoc priznaná prokurátorovi nemohla stať svojvôľou, je podľa názoru ústavného súdu potrebné, aby svoj nevyhovujúci záver k predmetnej žiadosti aspoň stručne odôvodnil.

31. Na základe uvedeného ústavný súd rozhodol, že napadnutým upovedomením došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa podľa čl. 20 ods. 1 ústavy.

32. V nadväznosti na tento svoj záver ústavný súd napadnuté upovedomenie zrušil [§ 133 ods. 2 zákona o ústavnom súde; bod 2 výroku tohto nálezu]. Vzhľadom na skutočnosť, že sťažovateľ bol medzičasom prepustený z väzby na slobodu, už ústavný súd nepovažoval za účelné vrátiť vec špeciálnej prokuratúre na ďalšie konanie.

33. Ústavný súd pre úplnosť konštatuje, že posudzovanie konkrétnych okolností v daných veciach je v právomoci príslušného prokurátora, ktorý však svoj prípadný negatívny záver vo vzťahu k žiadosti musí podporiť aspoň stručným, pre danú vec relevantným odôvodnením.

V.

Finančné zadosťučinenie

34. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie. Podľa § 123 ods. 2 zákona o ústavnom súde, ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadosťučinenia, v ústavnej sťažnosti uvedie rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha.

35. Sťažovateľ navrhol, aby mu ústavný súd priznal finančné zadosťučinenie v sume 33 000 eur. Jeho výšku odôvodnil nezákonnosťou svojho trestného stíhania, v dôsledku ktorého musel ukončiť svoj pracovný pomer so Slovenským pozemkovým fondom a vzdať sa funkcie riaditeľa regionálneho odboru Slovenského pozemkového fondu v Poprade, a stratou príjmu a nároku na odstupné a odchodné.

36. Cieľom finančného zadosťučinenia je dovriešenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez pokračujúceho porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04).

37. Ústavný súd konštatuje, že sťažovateľ odôvodnil priznanie finančného zadosťučinenia iba okolnosťami vzťahujúcimi sa na časť ústavnej sťažnosti týkajúcu sa ústavnosti a zákonnosti jeho väzby, ktorá bola pri jej predbežnom prerokovaní odmietnutá. Pokiaľ ide o porušenie jeho základného práva podľa čl. 20 ods. 1 ústavy napadnutým upovedomením, teda časti ústavnej sťažnosti prijatej na ďalšie konanie, sťažovateľ priznanie finančného zadosťučinenia vo svojej ústavnej sťažnosti ani v replike k vyjadreniu špeciálnej prokuratúry relevantným spôsobom neodôvodnil (bod 35 tohto nálezu).

38. Z uvedených dôvodov ústavný súd návrhu na priznanie finančného zadosťučinenia nevyhovел (bod 4 výroku tohto nálezu).

VI.

Trovy konania

39. Ústavný súd priznal sťažovateľovi (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 576,12 eur.

40. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľa ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2021 je 181,17 eur a hodnota režijného paušálu je 10,87 eur. Sťažovateľovi vznikol nárok na náhradu trov konania za tri úkony právnej služby uskutočnené v roku 2021 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie sťažnosti ústavnému súdu a vyjadrenie k stanovisku špeciálnej prokuratúry).

41. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je špeciálna prokuratúra povinná uhradiť na účet právnej zástupkyne sťažovateľa JUDr. Viere Giblákovej, Baštová 1467/18, Kežmarok (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 Civilného sporového poriadku), v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu (bod 3 výroku tohto nálezu).